ISSN 2710-3056

Grail of Science

Periodical scientific journal

№ 24 February 2023

The issue of journal contains

Proceedings of the V Correspondence International Scientific and Practical Conference

SCIENTIFIC RESEARCHES AND METHODS OF THEIR CARRYING OUT: WORLD EXPERIENCE AND DOMESTIC REALITIES

held on February 17th, 2023 by

NGO European Scientific Platform (Vinnytsia, Ukraine)
LLC International Centre Corporative Management (Vienna, Austria)

OUCI Open Ukrainian Citation Index

Euro Science Certificate № 22432 dated 06.01.2023
UKRISTEI (Ukraine) Certificate № 06 dated 09.01.2023

INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL

ISSN: 2710–3056

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL

GRAIL OF SCIENCE

№ 24 February, 2023

with the proceedings of the:

V Correspondence International Scientific and Practical Conference

SCIENTIFIC RESEARCHES AND METHODS OF THEIR CARRYING OUT: WORLD EXPERIENCE AND DOMESTIC REALITIES

held on February 17th, 2023 by

NGO European Scientific Platform (Vinnytsia, Ukraine)

LLC International Centre Corporative Management (Vienna, Austria)

Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»

№ 24 (лютий, 2023) : за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції «Scientific researches and methods of their carrying out: world experience and domestic realities», що проводилася 17 лютого 2023 року ГО «Європейська наукова платформа» (Вінниця, Україна) та ТОВ «International Centre Corporative Management» (Відень, Австрія).

UDC 001(08)
G 71

https://doi.org/10.36074/grail-of-science.17.02.2023

Editor in chief: Mariia Holdenblat
Deputy Chairman of the Organizing Committee: Rachael Aparo

Responsible for e-layout: Tatiana Bilous
Responsible designer: Nadiia Kazmina
Responsible proofreader: Hryhorii Dudnyk

International Editorial Board:
Alona Tanasiichuk - D.Sc. (Economics), Associate professor (Ukraine)
Marko Timchev - D.Sc. (Economics), Associate professor (Republic of Bulgaria)
Nina Korbozerova - D.Sc. (Philology), Professor (Ukraine)
Yuliia Voskoboinikova - D.Sc. (Arts) (Ukraine)
Svitlana Boiko - Ph.D. (Economics), Associate professor (Ukraine)
Volodymyr Zanora - Ph.D. (Economics), Associate professor (Ukraine)
Iryna Markovych - Ph.D. (Economics), Associate professor (Ukraine)
Nataliia Mykhalitska - Ph.D. (Public Administration), Associate professor (Ukraine)
Anton Kozma - Ph.D. (Chemistry) (Ukraine)
Dmytro Lysenko - Ph.D. (Medicine), Associate professor (Ukraine)
Yuriy Polyezhayev - Ph.D. (Social Communications), Associate professor (Ukraine)
Alla Kulichenko - D.Sc. (Pedagogy), Associate professor (Ukraine)
Taras Furman - Ph.D. (Pedagogy), Associate professor (Ukraine)
Mariana Veresklia - Ph.D. (Pedagogy), Associate professor (Ukraine)
Anatolii Kornus - Ph.D. (Geography), Associate professor (Ukraine)
Andrii Fomin - Ph.D. (History), Associate professor (Ukraine)
Tetiana Luhova - Ph.D. (Arts), Associate professor (Ukraine)

The conference is included in the catalog of International Scientific Conferences; approved by ResearchBib and UKRISTEI (Certificate № 06 dated January 9th, 2023); certified by Euro Science Certification Group (Certificate № 22432 dated January 6th, 2023).

Conference proceedings are publicly available under terms of the Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-SA 4.0).

The journal is included in the international catalogs of scientific publications and science-based databases: Index Copernicus, CrossRef, Google Scholar and OUCI.

Conference proceedings are indexed in ICI (World of Papers), CrossRef, OUCI, Google Scholar, ResearchGate, ORCID and OpenAIRE.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого ЗМІ: КВ 24638-14578ПР, від 04.11.2020

Certificate of state registration of mass media: КВ 24638-14578ПР of 04.11.2020

© Authors of articles, 2023
© NGO «European Scientific Platform», 2023
© LLC «International Centre Corporative Management», 2023

ISBN 979-8-88862-113-4

ARTICLE

DOI 10.36074/grail-of-science.17.02.2023.082

ГАЗЕТА «ТАВРИЧАНИН» (СІМФЕРОПОЛЬ, 1905– 1914) ЯК СПРОБА «УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ КРИМУ» ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Божук Антон Олександрович
канд. філол. наук, старший науковий
співробітник відділу історичних студій
Науково-дослідний інститут українознавства, Україна

Анотація. *В історичних дослідженнях, присвячених етнічній пресі Кримського півострова першої чверті ХХ століття, спостерігається фактична відсутність інформації про регіональні україномовні друковані видання. Єдиним кримським періодичним виданням 1900-х рр., у тематичному відділі якого з різним успіхом подавалися дописи українською мовою, стала газета «Тавричанин», що виходила у 1905–1914 рр. Презентоване дослідження є спробою комплексного опрацювання наявної інформації про це видання. У розвідці використані відомості української преси вказаного періоду та архівні матеріали.*
Ключові слова: *Данило Коломійцев, газета «Тавричанин», українська преса, Крим, Сімферополь.*

Революція 1905 року в Російській імперії дала поштовх до національного пробудження пригноблених народів, у тому числі українців – як на етнографічних територіях, так і на теренах, де українське населення було порівняно нечисельним, у тому числі на Кримському півострові. Питання про заснування україномовного друкованого органу порушувалися у регіоні ще за кілька років до революційних подій. Єдиним кримським часописом, що в період між революцією 1905 р. та Першою світовою війною подавав матеріали українською мовою, стала сімферопольська газета «Тавричанин». Актуальність пропонованого дослідження полягає передусім у необхідності висвітлення діяльності цього видання, згадки про яке у наукових і публіцистичних працях є побіжними і містять фактологічні неточності, що потребують корекції. Метою дослідження є впорядкування наявної інформації про газету «Тавричанин» (Сімферополь, 1905–1914 рр.).

Спроба заснувати в Криму видання, у якому принаймні частково друкувалися б матеріали українською мовою, відбулася ще у травні–червні 1903 р., коли громадська діячка Євгенія Муркен через градоначальника Севастополя подала до Головного управління у справах друку клопотання про видання місячника «Хлібороб», перша шпальта якого мала друкуватися російською мовою, а решта матеріалів – українською. Редактором журналу мав стати

 Авторські права захищені | Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License

активний діяч української громади Севастополя, інженер-технолог Левко Мацієвич [9]. В липні 1903 р. міністр внутрішніх справ Російської імперії В'ячеслав Плеве відхилив клопотання про друк журналу [13]. Загалом наприкінці XIX – на початку XX ст. аналогічні дії адміністрації були пов'язані з дією Емського акта 1876 р.

Після першої революції у Російській імперії на початку XX ст., у грудні 1905 р. в Сімферополі розпочався вихід громадського, економічного, літературного та політичного часопису «Тавричанин», який друкувався накладом до 500 примірників. Серед кримської періодики газета вирізнялася однією особливістю – на певному етапі вона здійснювала відносно вдалі спроби друку публіцистичних матеріалів українською мовою. На початку 1908 р. редактор-видавець «Тавричанина» Данило Коломійцев звернувся до редакції київського часопису «Рада» з інформаційним запитом щодо наявних підручників з української мови – імовірно, бажаючи поліпшити свій рівень володіння нею [8]. Орієнтовно у 1-й половині 1909 р. в «Тавричанині» з'явився український відділ: на початку він мав назву «Малороссамъ» і друкувався «ярижкою» – російським правописом, який після скасування Емського указу в 1905 р. став необов'язковим для текстів українською мовою. На початку літа 1909 р. в «Раді» було опубліковано нотатку з докорами на адресу редакції «Тавричанина» через образливу назву українського відділу та публікацію в ньому матеріалу, який «для кримських українців не має великої серйозності» [6]. Через це можемо припустити, що редакція «Тавричанина» і Данило Коломійцев зокрема не надто переймалися особливостями культурного життя українців, традиційно для того часу вбачаючи його реалізацію виключно у гумористичних творах, і не до кінця відчували їхні потреби, в тому числі запиту на національне ім'я. З 1911 р. український відділ «Тавричанина» виходив вже під назвою «Українцям» і друкувався фонетичним правописом: припускаємо, що на це вплинула критика «Ради».

У № 307 «Тавричанина» за 27 вересня 1910 р. (тут і далі дати подаються за старим стилем) Данило Коломійцев опублікував статтю «Труд г. Михаила Лободовского», присвячену книжці «Переглядъ поемы «Марія» Т. Г. Шевченка, напечатаної у Кобзарі 1907 року і та ж такы поема по четвертому чыємось рукопысу. Робота Мыхайла Лободовського». Це видання містило як оригінальний текст зазначеного твору Шевченка, так і його «виправлену й поновлену» версію, яку, на думку впорядника, потрібно було «вважати за настояще викончену роботу Шевченкову» і подавати у подальших виданнях творів поета. У №№ 313 і 314 «Тавричанина» було надруковано статтю Лободовського «Одповідь моїм суперечникам», у якій автор полемізував із представниками громадськості, що негативно відреагували на його «перегляд» поеми Шевченка. 18 жовтня 1910 р. до Головного управління у справах друку надійшло клопотання таврійського віце-губернатора про арешт числа «Тавричанина» зі статтею М. Лободовського, зміст якої було розцінено як «вкрай блюзнірський», та повідомленням про кримінальне переслідування Д. Коломійцева за статтею про богохульство [12]. Приблизно в той же час Коломійцев відмовився виконувати розпорядження таврійського губернатора припинити друкування у «Тавричанині» статей українською мовою, що не

All rights reserved | Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License

входили до програми газети, або отримати окремий дозвіл на їхню публікацію [11]. У № 314 «Тавричанина» редактор надрукував статтю на свій захист і звернувся до начальника Головного управління у справах друку та голови Ради міністрів з листами, в яких доводив, що стаття Лободовського є «релігійною», додавши примірники №№ 313 і 314 газети [12]. Невдовзі Коломійцев спробував інтерпретувати скандал довкола статті Лободовського як тиск на українське друковане слово та опублікував у № 317 «Тавричанина» матеріал під назвою «Об отмене стеснений малорусского печатного слова», у якому вказав, пославшись на однойменну брошуру Академії наук Російської імперії та закони про пресу 1905–1906 рр., що «малоруське населення повинне мати таке ж право, як і великоруське, говорити публічно і друкуватися рідною мовою» [13]. Наприкінці 1910 р. Коломійцев отримав з Головного управління у справах друку повідомлення про те, що вихід частини статей українською мовою у «Тавричанині» він повинен погодити з таврійським губернатором [7]. Загалом можна припустити, що причини скандалів довкола матеріалів «Тавричанина» полягали не стільки у дисидентстві редактора-видавця чи його надмірній прихильності до української ідеї, скільки в його неперебірливості фактами, епатажній саморекламі та створенні образу «борця за правду».

В числі «Тавричанина» за 24 лютого 1911 р. було опубліковано «шевченківський» блок матеріалів до 50-х роковин смерті поета – статтю Данила Коломійцева російською мовою [3], реферативний життєпис Шевченка українською мовою у відділі «Українцям» із прикінцевим закликом долучитися до збору коштів на спорудження пам'ятника поетові в Києві [5], а також рекламу трьох варіантів повного видання «Кобзаря» 1907–1909 рр. Проте незабаром редактор-видавець «Тавричанина» Данило Коломійцев потрапив у скандал із використанням імені Шевченка, яке він перед тим захищав, – передусім через надання згаданому вище Михайлові Лободовському трибуни для виступів у «Тавричанині» ще з 1910 р. та допомогу в поширенні його книжки «Переглядъ поемы «Марія»...», яку було доведено до уваги як місцевих представників влади, так і голови управління у справах друку Бельгардта і навіть прем'єр-міністра Російської імперії Столипіна: про це йшлося у №№ 471 і 472 «Тавричанина» за 1911 р. Одним із наслідків розповсюдження книжки Лободовського серед редакцій українських часописів, а також російських владних і церковних кіл стало адміністративне переслідування видань «Кобзаря» за редакцією В. Доманицького, де «Марія» була надрукована за оригінальними рукописами, та судове рішення про конфіскацію частини накладу 1911 р. [4]. На початку осені того ж року «Рада» відреагувала на цю ситуацію в тому числі фейлетоном С. Черкасенка, в якому Коломійцев і Лободовський були сатирично змальовані як кривдники пам'яті Шевченка [10]. Проваливши спробу здобуття статусу борця за українську мову в пресі та відповідних симпатій поступових кіл української громадськості, Данило Коломійцев набув у них кардинально протилежну репутацію. Припускаємо, що наступного року він остаточно позбувся іміджу «малороса», який не виправдав його сподівань.

У середині 1913 р. Данило Коломійцев видав у Москві два 4-сторінкових числа газети «Русь» із підзаголовком «Колишній «Тавричанин»», яка відповідно продовжила нумерацію сімферопольського видання (№№ 814 і 815). Після

 Авторські права захищені | Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License

кількамісячної паузи вихід «Тавричанина» відновився у Сімферополі в серпні 1913 р. У січні–вересні наступного року вийшли лише 10 чисел «Тавричанина», останній № 859 датовано 25 серпня 1914 р., за кілька тижнів після початку Першої світової війни. Припинивши випуск «Тавричанина», його редактор-видавець оселився у Санкт-Петербурзі; причини та мотиви його переїзду з Сімферополя, а також подальший рід занять наразі лишаються практично невідомими. За наявними даними, вихід «Тавричанина» відновився (найвірогідніше, у Санкт-Петербурзі) у 1917 р. як «республіканського журналу-газети» під назвою «Гражданин России» [1]: у грудні 1917 р. з'явилося єдине число цього видання [2].

Висновки. До революції 1905 р. в Російській імперії запити на появу локальних українських часописів фіксувалися як на етнографічних українських територіях, так і в регіонах, де українське населення було порівняно нечисельним, зокрема, на Кримському півострові. У 1903 р. було відхилено клопотання про заснування у Севастополі щомісячного журналу «Хлібороб», переважна більшість матеріалу в якому друкувалася б українською мовою. Після революції, у грудні 1905 р., в Сімферополі розпочався вихід часопису «Тавричанин», у якому приблизно у 1-й половині 1909 р. з'явився український відділ – спочатку під назвою «Малороссамъ» і з друкуванням матеріалів «ярижкою» (російським правописом, що на той час був необов'язковим для текстів українською мовою), а з 1911 р. – під назвою «Українцям» із дотриманням фонетичного правопису. Восени 1910 р. Данило Коломійцев долучився до поширення скандального видання Михайла Лободовського «Переглядъ поемы «Марія» Т. Г. Шевченка, напечатаної у Кобзарі 1907 року і та ж такы поема по четвертому чыємось рукопысу», в якому, крім оригінальної версії зазначеного твору Шевченка, було подано «виправлену й поновлену». Крім матеріалів Коломійцева, присвячених цій книжці, на шпальтах «Тавричанина» було надруковано полемічну статтю Лободовського «Одповідь моїм суперечникам», «вкрай блюзнірський» зміст якої спричинив арешт відповідного числа «Тавричанина» та клопотання про заборону виходу газети, яке було залишене без відповіді. Після адміністративних обмежень щодо «Тавричанина» внаслідок друкування статей українською мовою, що не входили до програми часопису, редактор-видавець газети спробував інтерпретувати ситуацію як тиск на українське друковане слово, що не до кінця відповідало дійсності. Наявність у «Тавричанині» у 1909–1911 рр. відділу для українців можна відзначити окремо як позитивне явище, оскільки у період 1905–1914 рр. це була єдина відома відносно вдала спроба друкування у кримській пресі матеріалів українською мовою. У квітні 1911 р. «Тавричанин» став одним із небагатьох періодичних видань Російської імперії, що до 50-х роковин смерті Т. Шевченка в умовах радикальних заходів проти шанувальників таланту поета і прихильників української культури надрукували присвячені поетові статті та нотатки. Проте ці факти не дають підстав характеризувати «Тавричанин» як «кримську українську газету» абощо – в першу чергу через відсутність свідчень про те, що у виданні публікувалися репортажі про національно-культурне життя українців півострова або принаймні ті матеріали, які могли б становити цікавість для них. Загалом проведення комплексного аналізу архіву газети «Тавричанин» і

All rights reserved | Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License

зокрема концепції її відділу для українців наразі видається неможливим через наявність вкрай обмеженої кількості примірників видання на території, підконтрольній урядові України.

Список використаних джерел:

[1] *Библиография периодических изданий России. 1901–1916. В 4-х томах.* (1960). (Том 3. Р–Я). Ленинград: Государственная Публичная библиотека имени М. Е. Салтыкова-Щедрина.
[2] *Газеты дореволюционной России. 1703–1917: каталог.* (2007). Санкт-Петербург: Российская национальная библиотека.
[3] Д. Коломійцевъ. (1911). Т. Г. Шевченко. *Тавричанинъ,* (349), 2–3.
[4] Д. Пісочинець. (1911). Для власної пихи (Лист з Харькова). *Рада,* (239), 2.
[5] Життя Тараса Шевченка. (1911). *Тавричанинъ,* (349), 3.
[6] З Таврії. «Малороссамъ». (1910). *Рада,* (113), 2.
[7] З Таврії. Справа «Тавричанина». (1911). *Рада,* (291), 2.
[8] Листування редакції. (1908). *Рада,* (2), 4.
[9] Неразрѣшенное изданіе. (1903). *Кіевлянинъ,* (256), 4.
[10] Провінціал. (1911). Маленький фельєтон. Несподіваний фінал (Сон в руку редакторові Тавричанина). *Рада,* (196), 2–3.
[11] Проти українських статей. (1910). *Рада,* (251), 3.
[12] *Тарас Шевченко і царська цензура: збірник документів.* (2015). Київ: Критика.
[13] Яблоновська Н. В. (2006). *Етнічна преса Криму: історія та сучасність.* Сімферополь.

2022 Авторські права захищені | Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License